

GLOSA
do wyroku SN z dnia 8 marca 2011 r. — WA 2/11¹

TEZA

Przez „innego oskarżonego niż wymieniony w § 1”, o którym mowa w art. 671 § 4 k.p.k., należy rozumieć każdego oskarżonego odpowiadającego przed wojskowym sądem okręgowym, a nie tylko żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową.

GLOSA

W postępowaniu karnym w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych w szerszym zakresie niż w postępowaniu powszechnym występuje obrona obowiązkowa. Ze względu na specyfikę tego postępowania obrona jest obowiązkowa:

1) na rozprawie głównej w każdym sądzie wojskowym (garnizonowym lub okręgowym), gdy oskarżonym jest żołnierz odbywający zasadniczą służbę wojskową albo pełniący służbę w charakterze kandydata na żołnierza zawodowego (art. 671 § 1 k.p.k.),

2) na rozprawie głównej w każdym sądzie wojskowym (garnizonowym lub okręgowym), gdy żołnierz jest oskarżonym o przestępstwo popełnione w związku z wykonywaniem przez niego obowiązków służbowych poza granicami państwa (art. 671 § 2 k.p.k.),

3) w posiedzeniu sądu wojskowego w przedmiocie rozważenia warunkowego umorzenia postępowania (art. 339 § 1 pkt 2 k.p.k.) lub skazania bez przeprowadzenia rozprawy (art. 339 § 1 pkt 3 k.p.k.), gdy oskarżonym jest żołnierz odbywający zasadniczą służbę wojskową albo pełniący służbę w charakterze kandydata na żołnierza zawodowego lub żołnierz oskarżony o przestępstwo popełnione w związku z wykonywaniem przez niego obowiązków służbowych poza granicami państwa (art. 671 § 3 k.p.k.)

4) na rozprawie głównej wojskowego sądu okręgowego, gdy oskarżonym jest inna osoba niż żołnierz odbywający zasadniczą służbę wojskową albo pełniący służbę w charakterze kandydata na żołnierza zawodowego w sprawie o przestępstwo podlegające w postępowaniu przed sądami powszechnymi właściwości sądu okręgowego lub dezercji połączonej z ucieczką za granicę albo uchylaniu się od powrotu do kraju (art. 339 § 3 k.k.), czynnej napaści na przełożonego przy użyciu broni, noża lub innego podobnie niebezpiecznego przedmiotu (art. 345 § 3 k.k.) albo czynnej napaści na przełożonego, której następstwem jest ciężki uszczerbek

¹ Biuletyn Prawa Karnego 2011, nr 7, poz.1.3.1.

na zdrowiu lub naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający dłużej niż 7 dni (art. 345 § 4 k.k.) (art. 671 § 4 k.p.k.).

Głosowany wyrok dotyczy tej ostatniej sytuacji i zdziwienie budzi fakt, że na ten temat musiał wypowiedać się aż Sąd Najwyższy, skoro treść art. 671 § 4 k.p.k. jest na tyle jasna, że posłużenie się tylko regułami wykładni językowej pozwala prawidłowo odkodować zawartą w nim normę prawną. Wydaje się, że konieczność zabrania głosu przez Sąd Najwyższy w tej kwestii wynika z tego, że w art. 671 § 4 k.p.k. występują dwa odesłania, a mianowicie do § 1 tego przepisu i do art. 654 § 1 pkt 2 k.p.k., a każdy taki zabieg może być różnie odczytany. Przepis ten stanowi, że „Udział obrońcy w rozprawie głównej przeciwko innemu oskarżonemu niż wymieniony w § 1 jest obowiązkowy przed wojskowym sądem okręgowym, jeżeli zachodzi wypadek przewidziany w art. 654 § 1 pkt 2”. Jego stylistyka pozwala na przyjęcie, że co do osób niebędących żołnierzami odbywającymi zasadniczą służbę wojskową albo pełniącymi służbę w charakterze kandydatów na żołnierzy zawodowych, obrona jest obligatoryjna na rozprawie głównej przed wojskowym sądem okręgowym w sprawach:

- 1) o przestępstwa podlegające rozpoznaniu przez powszechny sąd okręgowy,
- 2) o przestępstwa określone w art. 339 § 3 i art. 345 § 3 i 4 k.k.

Jest to wyjątek od reguły, którą jest brak obowiązku posiadania obrońcy przez inne osoby niż żołnierze odbywający zasadniczą służbę wojskową albo pełniący służbę w charakterze kandydatów na żołnierzy zawodowych. Na takie wnioskowanie wskazuje użyty w art. 671 § 4 k.p.k. zwrot „jeżeli zachodzi wypadek przewidziany w art. 654 § 1 pkt 2”. Rozpoczynający ten zwrot spójnik „jeżeli” wyraża „warunek”², „przyczynę, powód lub okoliczności uzasadniające, wyjaśniające coś”³ lub „przyczynę, rację zaistnienia treści, o których mówi zdanie nadrzędne”⁴. Mając na uwadze zasady leksykalne należy przyjąć, że w stosunku do innych osób niż żołnierze odbywający zasadniczą służbę wojskową albo pełniący służbę w charakterze kandydatów na żołnierzy zawodowych, na rozprawie głównej przed wojskowym sądem okręgowym, obrona jest obligatoryjna tylko wówczas gdy przedmiotem rozpoznania jest jakiekolwiek przestępstwo powszechne należące do właściwości powszechnego sądu okręgowego, a więc wymienione w art. 25 § 1 k.p.k. oraz o przestępstwo z art. 339 § 3 lub art. 345 § 3 i 4 k.k.

W art. 671 § 4 k.p.k. mowa jest o innej osobie niż wymieniona w § 1. Oznacza to, że przepis ten nie obejmuje żołnierzy odbywających zasadniczą służbę wojskową lub pełniących służbę w charakterze kandydatów na żołnierzy zawodowych. O tym, że obrona jest obligatoryjna w tych wypadkach nie obejmuje tych osób świadczy fakt, że w stosunku do żołnierza odbywającego zasadniczą służbę wojskową albo pełniącego służbę w charakterze kandydata na żołnierza zawodowego obrona taka jest przewidziana w art. 671 § 1 k.p.k. i obejmuje ona rozprawę główną zarówno przed wojskowym sądem garnizonowym, jak i wojskowym sądem okręgowym i to niezależnie od rodzaju przestępstwa objętego aktem oskarżenia.

² *Mały słownik języka polskiego*, pod red. S. Skorupki, H. Anderskiej, Z. Łempickiej, Warszawa 1968, s. 250.

³ *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, pod red. H. Zgótkowej, t. 15, Poznań 1998, s. 132.

⁴ *Nowy słownik języka polskiego*, pod red. B. Dunaja, Wilga 2007, s. 200.

Gdyby zawęzić katalog oskarżonych do osób wojskowych, należałoby uznać art. 671 § 4 k.p.k. za zbędny, a to naruszałoby zakaz interpretowania przepisów prawnych w taki sposób, by pewne zwroty były zbędne (*per non est*) (dyrektywa kompletności); żadne elementy przepisu nie mogą być traktowane jako niepotrzebne, każdy zwrot ma określone znaczenie⁵.

Oznaczenie adresata normy z art. 671 § 4 k.p.k. nastąpiło od strony negatywnej w drodze wyłączenia żołnierzy odbywających zasadniczą służbę wojskową lub pełniących służbę w charakterze kandydatów na żołnierzy zawodowych. Oznacza to, że przepis ten jest skierowany do wszystkich innych oskarżonych, odpowiadających na rozprawie głównej przed wojskowym sądem okręgowym za przestępstwa określone w tym przepisie.

Innym oskarżonym — wbrew temu co twierdzi się w doktrynie — jest nie tylko inny żołnierz⁶, ale także oskarżony będący osobą cywilną, o ile w stosunku do niej właściwy jest wojskowy sąd okręgowy (art. 647 § 1 pkt 3 k.p.k.).

Trafnie Sąd Najwyższy w głosowanym wyroku podniósł, że gdyby intencją ustawodawcy było objęcie obligatoryjną ochroną przed wojskowymi sądami okręgowymi tylko oskarżonych pełniących czynną służbę wojskową, to zakres obowiązkowego udziału obrońcy w sposób jednoznaczny zostałby zawężony do oskarżonych będących takimi żołnierzami.

Kwestia ta w zasadzie nie budzi wątpliwości w doktrynie, w której stwierdza się wprost, że obrona obowiązkowa na rozprawie głównej przeciwko innym oskarżonym ma miejsce przed wojskowym sądem okręgowym, jeżeli sąd ten orzeka w pierwszej instancji w sprawach o przestępstwa podlegające w postępowaniu przed sądami powszechnymi właściwości sądu okręgowego oraz o przestępstwa określone w art. 339 § 3 i art. 345 § 3 i 4 k.k.⁷

Obrona jest wymagana tylko na rozprawie głównej przed wojskowym sądem okręgowym, a zatem jest ograniczona tylko do czynności podejmowanych w tej fazie procesu. Z tego wynika, że oskarżony nie musi mieć obrońcy poza rozprawą, chociaż — jak słusznie podkreśla się w literaturze — jego posiadanie jest minimalnym wymaganiem obrony obowiązkowej⁸.

Ograniczenie *expressis verbis* obrony obligatoryjnej tylko do rozprawy głównej przed wojskowym sądem okręgowym, wskazuje, że nie jest ona wymagana w trakcie posiedzenia, chociażby chodziło o przestępstwo, którego dotyczy art. 671 § 4 k.p.k. Przemawia też za tym treść art. 671 § 3 k.p.k., według którego

⁵ J. Wróblewski, *Sądowe stosowanie prawa*, Warszawa 1988, s. 134; L. Morawski, *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*, Toruń 2002, s. 150–152; uchwałą SN z dnia 16 marca 2000 r. — I KZP 53/99, OSNKW 2000, nr 3–4, poz. 21.

⁶ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 1409.

⁷ S.M. Przyjemski (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. III, Warszawa 2004, s. 1016; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. III, Warszawa 2007, s. 842; J. Grajewski (w:) J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Kraków 2010, s. 1402; tenże (w:) J. Grajewski, P. Rogoziński, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego (art. 1–424, Objasnienia dla studentów*, t. II, Kraków 2005, s. 481.

⁸ H. Kmieciak, *Zakres obrony obowiązkowej w postępowaniu przed sądami wojskowymi według art. 671 k.p.k. po nowelizacji*, „WPP” 2009, nr 1, s. 45.

obowiązkowy jest udział obrońcy oskarżonego żołnierza odbywającego zasadniczą służbę wojskową lub pełniącego służbę w charakterze kandydata na żołnierza zawodowego albo żołnierza oskarżonego o przestępstwo popełnione w związku z wykonywaniem przez niego obowiązków służbowych poza granicami państwa, w posiedzeniu sądu wojskowego w przedmiocie rozważenia warunkowego umorzenia postępowania (art. 339 § 1 pkt 2 k.p.k.) lub skazania bez przeprowadzenia rozprawy (art. 339 § 1 pkt 3 k.p.k.).

Zawężenie obrony obligatoryjnej w art. 671 § 4 k.p.k. do rozprawy głównej przed sądem okręgowym ogranicza też ten obowiązek do rozprawy pierwszoinstancyjnej: oskarżony nie musi mieć obrońcy na rozprawie w postępowaniu apelacyjnym przed sądem okręgowym.

Pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w glosowanym wyroku jest więc zasadny.

Ryszard A. STEFAŃSKI